

**„Kādam būt vērtībizglītībai Latvijā vispārizglītojošās skolās?
2013. gada 1.novembris, Rīga.**

**„Vērtībizglītošanas prioritātes un vērtībapguves psiholoģiskais aspekts
vispārizglītojošajās skolās”**

Sandra Sebre, Ph.D., dr. psych., LU PPMF Psiholoģijas nodaļas profesore

No psiholoģiskā skatu punkta Latvijas izglītības sistēmā būtu vēlams dot skolu audzēkņiem iespēju attīstīt pēc iespējas pilnīgāku savu personīgo vērtību sistēmu, lai viņi spētu pilnvērtīgi un atbildīgi piedalīties sev un sabiedrībai nozīmīgos procesos. Personīgajai attīstībai labvēlīga vērtību sistēma skar gan individuālās, gan sociālās vērtības, gan politiskās valsts līmeņa un globālā līmeņa vērtības.

Pozitīvu attīstību veicinošas individuālās vērtības ietver sevī pozitīvu pašvērtējumu, pašpārliecinātību, pašizpaušmi un pašaktualizāciju. Nozīmīgas individuālās vērtības ir arī iniciatīva, sasniegumi un radošums.

Pozitīvu attīstību veicinošas sociālās vērtības ietver sevī savstarpējo cieņu un respektu, iecietību, toleranci, savstarpēju godīgumu, uzticēšanos, līdzjūtību, empātiju, sadarbību un labestību. Valsts līmeņa vērtību klāstā ir demokrātiskās vērtības (runas brīvība, vienlīdzības principi, u.t.t.), kā arī ļoti svarīga vērtība – pilsoniskā apziņa. Būtiska globālā līmeņa vērtība, ko būtu vēlams veicināt jau no pirmajām klasēm, ir vides aizsardzība.

Varētu likties, ka šāds vērtību klāsts ir pārāk plašs, bet tām visām ir būtiska nozīme skolēna pilnvērtīgas attīstības veicināšanā, lai bērns izaugtu par pilnvērtīgu un atbildīgu sabiedrības locekli. Varam arī aprēķināt – ja bērns deviņos pamatizglītības skolas gados katru gadu pavada 9 mēnešus mācīšanās procesā, tad sanāk, ka viņš 81 mēnesi ir „sēdējis skolas solā”. Ja katru mēnesi skolās izvirzītu kādu no šīm vērtībām kā skolas mēneša tēmu, tad būtu gana daudz iespēju ar šīm vērtībām iepazīties, tās izprast un, cerams, arī iekļaut savā personīgajā vērtību sistēmā.

**Kādam būtu vērtībizglītībai Latvijā vispārizglītojošās skolās?
2013. gada 1.novembris, Rīga.**

„Kāpēc ir jādomā par vērtībām Latvijas izglītībā?”

Baiba Bela, Dr.sc.soc., LU SZF, asociētā profesore

Referāta mērķis ir rosināt dziļāku diskusiju par vērtību lomu cilvēka un sabiedrības dzīvē, un izglītības lomu vērtībpriekšstatu izkopšanā. Vērtības tiks skatītas kā pamats, kas nosaka mūsu dzīves mērķus un to sasniegšanas stratēģijas, un arī kā elements, kas vieno cilvēku un sabiedrību, atsevišķo un kopīgo.

Referātā tiks aplūkoti priekšstati par vērtībām filozofijā un sociālajās zinātnēs. Sniegts ieskats pasaules vērtību pētījumos un Latvijas iedzīvotāju vērtīborientācijās, lai parādītu plašāku vērtību kontekstu sabiedrībā, kuras ietvaros darbojas izglītības sistēma. Tiks analizēta izglītība kā vērtība mūsdienu dzīvē un rosināta diskusija par vērtībām, to lomu un nozīmi Latvijas izglītībā, vispārizglītojošajās skolās.

**„Kā dai būt vērtībizglītībai Latvijā vispārizglītojošās skolās?
2013. gada 1.novembris, Rīga.**

„Vērtībizglītība – savu sakņu izjūtai”

Baiba Molņika, UNESCO Latvijas Nacionālā komisijas ģenerālsekretāra p.i.

Izglītība – tas ir ceļojums sevī un pasaulē. Mēs mācāmies nevis, lai gatavotos dzīvei, bet gan dzīvojam mācoties un katra jauna diena ir arī jauna mācībstunda. Straujās pārmaiņas sabiedrībā, jauno tehnoloģiju ienākšana sadzīvē ir liels izaicinājums izglītībai, kurai no vienas puses ir jānosargā vērtības un jānodod tās nākamajām paaudzēm, no otras puses jāpaver ceļš inovācijām. „Septiņreiz nomēri – vienreiz nogriez” – šī tautas gudrība vislabāk atspoguļo ceļu uz pārmaiņām izglītībā. Attīstībai jābūt pārdomātai, vērstai gan uz personības pašrealizācijas iespējām, gan uz sabiedrības izaugsmi kopumā.

Četri izglītības balsti – mācīties zināt, mācīties darīt, mācīties kopā un mācīties būt, ko par galvenajiem izglītības attīstībai 21.gadsimtā izvirzīja Žaka Delora vadītā starptautiskā izglītības komisija, laika gaitā ir ieguvuši papildus šķautnes. Iemācīties mācīties, mācīties pārveidot un mācīties kļūt – šie trīs aspekti vēl skaidrāk apliecina mūžizglītības principa īstenošanu – nepārtrauktu sevis un apkārtējās vides pilnveidi, izprotot likumsakarības un atzīstot vērtības.

Mūsu mantojums ir mūsu saknes, un to vērtību ir ļoti svarīgi apzināties. Gan nemateriālais mantojums – tradīcijas, spēles, rotaļas, paražas un tautas gudrības, gan materiālās vērtības – arhitektūras un dabas pieminekļi un vēsturiskās liecības ļauj labāk apjaust, kā ir veidojusies vide, kurā dzīvojam un kā tā var sekmēt jaunu vērtību radīšanu. Izglītība iezīmē ceļu, kas saista kopā cilvēka radošo potenciālu, to „garaini, kas veicina vārīšanos” ar lietām, „kas nekad nepāriet”.

UNESCO Asociēta projekta dalībiskolas iesaistoties UNESCO LNK akcijās, kā arī organizējot paši savas aktivitātes ir uzkrājuši labu pieredzi mantojuma izzināšanā un izkopšanā, ar kuru tad labprāt padalīšos. Projektā iesaistījušās skolas pievērš skolnieku uzmanību nemateriālā, materiālā un dokumentārā kultūras mantojuma saglabāšanai, zināšanu un prasmju tālāknodošanai un popularizēšanai. Tas attiecas uz vietējo tradīciju, arodu, dažādu prasmju un zināšanu apguvi, mācoties no stāstniekiem, rokdarbniekiem, amatniekiem u.c., nemateriālo vērtību apzināšanu, izceļot Baltijas Dziesmu un deju svētku tradīciju un simbolismu, kā arī suitu kultūrtelpas un citu kopienu vērtību izzināšanu.

Līdzās tam nozīmīga ir materiālā mantojuma apzināšana, jo īpaši pievēršot uzmanību UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautajām vietām Latvijā (Rīgas vēsturiskajam centram un Strūves meridiāna lokam u.c.), kā arī dokumentārā mantojuma jautājumiem, īpašu uzmanību veltot darbam ar Latvijas dokumentārā mantojuma vērtībām – dokumentiem, fotogrāfijām, vēstulēm u.c. informācijas nesējos fiksētām liecībām –, kas iekļautas UNESCO programmas „Pasaules atmiņa” reģistros.

Kā dai būt vērtībizglītībai Latvijā vispārizglītojošās skolās? 2013. gada 1.novembris, Rīga.

„Sabiedrības vērtību transformācija mācību saturā.”

Spodra Austruma, Dr. paed., Mg. art., Valsts izglītības satura centra vecākā referente.

Mūsdienu sabiedrības labklājības naratīvs vēsta par tehnoloģiju attīstīšanu nepieciešamību un patērētājsabiedrības vērtību pielietojamības funkcionalitāti, ar nolūku ievērot derīguma principu esošajai sistēmai. Tradicionāli runājot par 21. gadsimta kultūras norisēm, pētniecībā tiek minēta dažādu kultūras jomu mijiedarbes nenovēršamība, izglītības, ekonomikas un politikas saplūšana un šādas starpdisciplināritātes leģitimizācija.

Savā pētnieciskajā darbībā un ikdienas praksē, nācies sastapties ar Latvijas nozīmīgas sabiedrības daļas - skolēnu terminālo un instrumentālo vērtību mobilo pārnesi, konstatējot to paritātes nesamērību. Cēloņsakarību izraisījusi patērētājsabiedrības piedāvāto vērtību un personīgi nozīmīgu vērtību disonanse. "Labklājība un ekonomiskā izaugsme", saskaņā ar LNAP nostādnēm, ir pieņemti kā mūsdienu sabiedrības galvenie zināšanu un prasmju virzošie atslēgas vārdi. Tie kalpo kā zīme sabiedrības sociālo vajadzību apmierināšanai un darbības virzībai uz resursu augšanu, savstarpēju sacensību un konkurētspējas dinamiku.

Latvijas Komerbanku asociācija vērienīgi uzsākusi Finanšu pratības veicināšanas projektu, kura ietvaros asociācija sadarbībā ar bankām, Izglītības un zinātnes ministriju un tās institūcijām, augstskolām, vispārizglītojošām skolām aktivizē jaunus patērētājtirgus dalībniekus. Taču pētījumā „Jauniešu vērtības patērētājsabiedrībā Latvijā” 2012. gadā pieaicinātie eksperti - Latvijā pazīstami akadēmiskās aprindās mācībspēki secina, ka dažādi komercdarbību un finanšu pratības veicinošie pasākumi, mārketingu centri, reklāmas un patērētājsabiedrības dzīves stils kopumā, mainījuši skolēnu vērtību prioritātes. Nemēģinot sabalansēt garīgo un materiālo vērtību piedāvājumu izglītības saturā, nākotnē var radīt jauniešu domāšanā tālejošas sekas, ja tiek mēģināts paplašināt patērētājkultūras izziņas telpu uz tradicionālās kultūrtelpas vērtību saglabāšanas rēķina.

Mūsdienu patērētājkultūras popularizētāji – masu mediji un to izraisīto vērtību prioritāšu maiņa rezonē skolēnu konkursu prezentācijās un dažādu izglītības iestāžu un banku kopprojektu domrakstu izklāstos. Pakļaujoties kādiem gataviem informācijas avotiem - no malas piedāvātiem uzskatiem, noris pasīva jauniešu pakļaušanās patērētājsabiedrības vērtību konvencijām.

Salīdzinājumam var minēt Igaunijas izglītības politikas veidotāju aktivitātes, kas līdzīgi kā Amerikas Savienoto valstu „Morālās izglītības” programmas veidotāji, strādā uz mērķi - nodrošināt morālās izglītības teorijas sasaisti ar ikdienas praksi. Igaunijas Ētikas centrs, sadarbībā ar Igaunijas Izglītības un pētniecības institūtu, saskaņā ar Nacionālo programmu "Vērtību attīstība igauņu sabiedrībā 2009 -2013", izdod mācību grāmatas un izglītojošus materiālus skolu programmu un sabiedrības vērtību izpratnes sasaistei.

Aktuālais jautājums paliek iepriekšējais: kādas vērtības ir pieprasītas mūsdienu Latvijā? Kā izglītības standarti, mācību priekšmetu standarti un mācību materiāli,

skolotāji un audzinātāji nodrošina pieprasījumu pēc morālajām un pilsoniskajām vērtībām un kas būtu jādara, lai piedāvājums atbilstu pieprasījumam.

Lai arī izglītības saturs tiek saskaņots un sabalansēts ar izglītojamā kompetenču apguves vajadzībām, tomēr nākas secināt, ka ekonomiskās politikas virzītāji ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību, globālajā kultūras plūsmā straujāk ietekmējuši sociālo adresātu-skolēnu, kā humanitāro mācību priekšmetu vērtību saturs vispārizglītojošo skolu sistēmā.

„Kādam būt vērtībizglītībai Latvijā vispārīzglītojošās skolās? 2013. gada 1.novembris, Rīga.

„Vērtības un izaicinājumi 21.gs. skolas vidē”

Evi Daga -Krūmiņa, Mg. phil., LU doktorante, Rīgas Franču liceja skolotāja

21.gs. ir raksturojams dažādām pārmaiņām sabiedrības dzīvē, kas mudina meklēt atbildi uz jautājumu, kā tuvākajā nākotnē norisināsies pedagoģiskie procesi, kādi būs to mērķi un vēlamie rezultāti, ko sasniegt. Ir ļoti būtiski izprast tālākās attīstības perspektīvas atbilstoši mūsdienās esošajai situācijai.

Vērtības ir kļuvas par vienu no diskutablākajiem tematiem izglītībā vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, izglītības institūcijas ietekmes ziņā ir līdzvērtīgas ģimenei un medijiem, otrkārt, tās atspoguļo vērtību sistēmu sabiedrībā, un treškārt, pašas vērtības tiek pārmantotas caur izglītību.

Galvenie izaicinājumi ir saistīti ar transformācijām sabiedrībā, kas liek aktualizēt jautājumu par to, kādas vērtības jāmaina izglītībā, kādām jāadaptējas un kādas jāveicina. Trīs būtiski faktori ietekmē atbildes rašanas nepieciešamību iespējami tuvākajā laikā:

1. Pieaugošā kultūras daudzveidība, tātad arī vērtību dažādība;
2. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) nozīmes pieaugums cilvēka dzīvē;
3. Ekonomiskā un sociālā attīstība un ar to saistītās pārmaiņas darba tirgus vajadzībās.

Pieaugošā kultūras daudzveidība liek domāt par vērtību konceptu izglītībā, it īpaši audzināšanas jomā, jo plurālisma apstākļos nav skaidras atbildes, kāda būtu caur izglītību aktualizējamā vērtību sistēma. Piemēram, vai skolai būtu jāveicina skolēnos patriotisms, ja tajā pašā laikā viņā jāieaudzina arī Eiropas Savienības pilsoņa apziņa? Vai arī skolās būtu jāmāca Latvijas vēsture kā atsevišķs mācību priekšmets un tādā veidā jāceļ nacionālā pašapziņa, ja ir skaidrs, ka bez notikumiem kopējā pasaules kontekstā daudzas lietas nav iespējams izskaidrot?

Pieaugošā IKT nozīme zināšanu apgūvē un reproducēšanā liek mainīt izpratni par tradicionālo mācīšanās modeli, kad pedagogs ir galvenā noteicošā persona un izglītojamie, pakļaujoties pedagoga interesēm, apgūst piedāvāto mācību materiālu standartu un programmu ietvaros. IKT arvien vairāk dod iespēju cilvēkam iegūt zināšanas arī ārpus skolas vides, ka rada jautājumu par mācīšanās būtību.

Nemot vērā ekonomisko un sociālo attīstību, aktualizējas problēma, vai izglītībai būtu jāpakļaujas darba tirgus interesēm, ja ir zināms, ka pēdējo gadu laikā ir pazudusi vajadzība pēc dažādām profesijām, un vērojot tehnoloģiju straujo attīstības tempu, nevar paredzēt kādas būs nepieciešamības perspektīvā nākotnē. Vai varbūt tomēr izglītība ir joma ar fundamentālu zināšanu kodolu, kas nepieciešams katram, neskatoties uz potenciālajām pārmaiņām darba tirgū?

Vērtību pārmaiņas ievieš jaunas tendences izglītībā, kur pedagoģiskie procesi ir orientēti uz komunikācijas prasmju, ekonomisko vajadzību, izdevīguma, zināšanu

praktiskuma un pielietojuma virzienā. Izglītība nepieciešama, lai cilvēki iekļautos sabiedrības sociālajos un ekonomiskajos procesos.

Tomēr, ir jānoformulē mērķi, kas būtu balstīti noteiktā vērtību sistēmā. Uzdevums nav viegls, ņemot vērā laikmeta īpatnības un postmoderno situāciju, kad dominē plurālistiskas, fragmentētas un atšķirīgas intereses, kas kalpo ne tikai izglītojamo vajadzībām, bet arī darba devēju vēlmēm.

Ir jāpārskata zināšanu koncepts pretstatā informācijai, kas būtiski ietekmē izglītības filozofijas tendences un liek saprast, kas cilvēka izaugsmē un izglītošanās procesā ir vissvarīgākais, jo izglītības attīstība ietver sevī praktiskas sekas. Meklējot zināšanu kodolu vai naratīvu, ko uzturēt caur izglītību un ar to saistītajām jomām, un kas vienotu sabiedrību, ir jābūt pārliecinātiem, ka tas tiešām vedīs uz pozitīvu iznākumu.

Nav iespējams izvairīties no IKT ienākšanas cilvēku dzīvēs, bet ir jāseko līdž to darbības sekām, jo pagaidām ir tikai priekšstati par tehnoloģiju pozitīvo un negatīvo ietekmi. Pedagoģijā par pozitīvām tiek atzītas radītās iespējas paplašināt zināšanu loku, decentralizēt to apguvi, tomēr, pretēji, tam tiek novērota arvien pieaugošā bērnu atteikšanās no lasīšanas, grūtības informācijas uztverē, kas nav vizualizēta, un nespēja šķirot pieejamo informāciju. Tāpēc progress, ko datori it kā piedāvā mācīšanās jomā, pagaidām paliek zem jautājuma zīmes.

Arī mācīšanās pati par sevi vairs nav vismaz divu cilvēku mijiedarbības rezultāts, kur viens piedāvā zināšanas, bet otrs tās uztver un izmanto tālākajām vajadzībām. Pedagoģis kļūst par mācīšanās sastāvdaļu, par gidu, kas orientē informācijas telpā, bet nepretendē uz visziņa lomu.

Pateicoties mācīšanās koncepta maiņai, izglītošanās kļūst par nebeidzamu procesu cilvēka dzīvē, ko veicina ne tikai demokrātiskāka un atvērtāka pieejamība zināšanām, bet arī darba tirgus tendences. Cilvēks vairs nevar būt pārliecināts, ka ar iegūto izglītību varēs nostrādāt vienā profesijā visu mūžu, ir jāseko līdž laikam un jāspēj pielāgoties dažādām pārmaiņām, jābūt vienmēr gatavam mācīties, apgūt jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas.

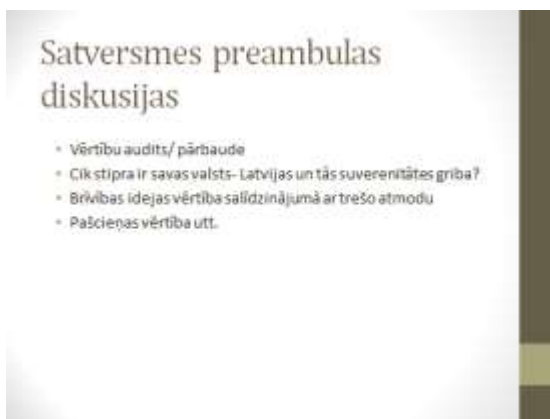
Vērtību pārmaiņas pašas par sevi nav ne labas, ne sliktas, tās norāda uz sabiedrības attīstības gaitu, iezīmē laikmeta būtību, bet jebkuras pārmaiņas ietver sevī sekas, kas ietekmē cilvēku nākotni. Izglītība kā viena no svarīgākajām cilvēka dzīves jomām pastāvēs vienmēr, bet tās filozofijai ir jāmeģina pozitīvi ietekmēt cilvēka attīstību, tāpēc jāseko līdž procesiem un jāmeģina izkristalizēt no tiem visu labāko, kas vien iespējams.

Kādam būtu vērtībizglītībai Latvijā vispārīzglītojošās skolās? 2013. gada 1. novembris, Rīga.

„Bagātība un nabadzība vērtību aspektā”

Skaidrīte Lasmane, Dr.phil., LU SZF profesore

Lietuvas brīvības cīņu noliegums Krievijas TV

Kas ir vērtības?

- Izvēles virziens zīme/ rādītājs/ katalogs, izvēles paplašinājums un ierobežojums vienlaikus
- Vēlmju pārstrukturizācija, vērtībām klātesot
- Kultūras daļa, iļģtspējīgas attīstības pieredze par saprātīgo, jēgpilno, kas savtīg/šev nepatērējams, bieži neaizsniedzams (romantiskas ilgas, absolūta vērtība)
- Par labu atzītais, vēlamais, mērķu sfēra- paplašina un daudzveido cilvēka mērķus; tas, pēc kā tiekties, lai padarītu dzīvi daudzveidīgāku
- Nesavtīgais, nepatērējama
- Trīs pamatvērtības: patiesais, labais, skaistais (dailais)

Vērtības un idejas

- Uzliūkojamas par saprāta balsi un identitātes balstu vienlaikus.
- Vērtības ierosina sociālās un morālās idejas, virza saprātīgas attīstības mērķus
- Vērtību kopums, sistēma- latviešu tradicionālā kultūra, Eiropas liberālisms, kristīgā ētika

Vērtību funkcijas

- Projekta loma: vērtības norāda uz distanci ar esošo, kas spēj radīt projektu- atšķirīgu, stratēģisku un perspektīvu;
- Ierosinājums darīt /dzīvot citādi; stimuls, motīvs, ievirze uz jaunu mērķi
- Kritiskums - esošais neapmierina salīdzinājumā ar vērtībām jeb iespējamo, nepieciešamo, vēlamu; ierosina problemātizāciju
- Salīdzinājuma un vērtējuma mēra funkcija

Vērtību jēga

- Lai tām sekotu darbībā un mainītu, pilnveidotu saprātīgus un solidārus mērķus
- Lai tās zinātu, atkārtotu, atminētos, tālāknodotu, atsauktos ikdienā
- Lai tās apspriestu, piekristu/ nepiekristu, attīstītu, domātu utt.

Idejas/vērtības pasaulē: Merlo Pontī par Sezānu

« Viņam nācās šēnot savu brīvību reālajā pasaulē, liekot krāsas uz audekļa. No citu atzīības viņam nācās sagaidīt savas vērtības apliecinājumu. Tāpēc viņš apšaubīja ar savu paša roku veidotu gleznu, tāpēc viņš bija atkarīgs no citu uz viņa audekļu vērstiem skatieniem. Tāpēc viņš nekad nebeidza strādāt. Mēs nekad nesiežam ārpus mūsu dzīves. Mēs nekad nesastopam idejas vai brīvību tiešā veidā »
(Cīt. pēc: Maria Cuervo. Merleau-Ponty and the thesis of vertical being-in-the-world. Philosophy Today, 57-3, 2013, p. 274)

« It was in the world that he had to realize his freedom, with colors upon a canvas. It was from the approval of others that he had to await the proof of his worth. That is why he questioned the picture emerging beneath his hand, why he hung on the glances other people directed toward his canvas. That is why he never finished working. We never get away from our life. We never see ideas or freedom face to face » (Cīt. pēc: Maria Cuervo. Merleau-Ponty and the thesis of vertical being-in-the-world. Philosophy Today, 57-3, 2013, p. 274)

Sociālā taisnīguma un vienlīdzības ideja

- Sociālās vienlīdzības ideja ir sociālā taisnīguma sastāvdaļa
- Labumu sadales vienlīdzība: taisnīgums resursu pieejamībā un kompensējošais taisnīgums (Rawls). Alizstāv: R. Dworkin, G.A Cohen, R. Arneson
- Vienlīdzīgas sociālās attiecības: cieņa un atzīšana (Marksa Gotas programmas kritika 1875. gadā, T. Pogges, I.M Young u.c.)

Trīs vienlīdzības principi

- Cilvēka morālās vērtības/cilvēktiesību vienlīdzība, nevis izcelsmes, dzimuma, etniskās piederības šķirošana (neitralitātes princips)
- Sociāli un politiskie institūti vienlīdzīgi skatās uz labumiem un pienākumiem, to sadali
- Iespēju un labklājības vienlīdzība

Vērtību realitāte Latvijā

- Patērmieciskā domāšana
- Mantu un naudas vērtības prioritāte: (ko var dot Preambula, Gaismas pils patērmieciskai labklājībai utt.)
- Garīgu vērtību un ideju noraidījums (vai pievlenos kaut ko manam brokastgaldam rīt?)

Bagātība un nabadzība kultūras atmiņā

- Andreja Upīša « Smaidošā lapa » par rakstnieka tapšanu, saskari ar bagātības un nabadzības pretstatu 20. gs. 30. gados;
- Kinofilma « Pie bagātās kundzes » (Leonīds Leimanis, 1969)- darba vērtība, politiskā cīņa un sociālisms kā risinājums kopā ar 30. gadu Latvijas patieso sociālo atmiņu
- 2013. gada «...bagātā kundze...» (Ināra Slucka) ar patērmieciskuma sapņiem un komerciālu līdzietību nabagajiem bez izejas norādēm
- Vai risinājums- sociālie pabalsti?

« ..bagātā kundze..»

Kapitālisma modernizācija

Jauna tīkla sabiedrības paradigma:
pats sev darba devējs unņēmējs

Kas darāms izglītībā?

- Līdzeklis nevis mērķis: labklājības un pārticības vērtība, kas atvieglo svētku, ceļojumu, kultūras pieejamību un pilnvērtīgu dzīvi
- Sociālā taisnīguma idejas aizstāvība un atbalsts
- Savu patērniecisko vēlmju piepildījuma līdzekļu domāšana un diskusijas
- Bezjēdzīgo un vērtīgo vēlmju nošķirums un izglītošana
- Visu to institūtu atbalsts, kas karo pret korupciju, interešu konfliktiem, negodīgumu

Vērtības

- LU SZF pētnieku grupa savukārt piedāvā Latvijas apstākļiem atbilstošu sekojošu vērtību kopu:
-
- *Saņesība*: rūpes, labvēlība, iekļūtība, cieņa, pilsoniskums
- *Centība*: darīt pamatīgi, labi, uzcītīgi
- *Uzticamība*: godīgums, patiesums, taisnīgums
- *Atbildība*: pašaušanās uz sevi, pašvadišana
- *Radašums*: brīvība, prieks, idejas, iztēle

Skola kopā ar sabiedrību

Kā dai būt vērtībizglītībai Latvijā vispārīzglītojošās skolās? 2013. gada 1.novembris, Rīga.

„Mācīties būt...un dzīvot kopā. Vērtību pluralitātes avoti.”

Laima Geikina, Dr.paed., LU TF profesore

Vērtībizglītības saturs un izteiksmes noteiksmi svarīgi apzināties plašāko sociālo kontekstu: pēc postmodernisma laikmets, globalizācija un mobilitāte, kultūru lielveikals. Latvija nav izolēta nacionāla valsts, bet gan atrodas Eiropā un kā Eiropas daļa iekļaujas globālās pasaules norisēs. Kādas vērtības ir būtiskas Latvijas sabiedrībai ņemot vērā šo daudzslāņaino kontekstu? Kādi ir iespējamie vērtību avoti? Kā izvēlētas vērtības iedzīvināt darbībā?

Postmodernisms, kas sekoja modernismam iezīmējās ar tādām pazīmēm kā nenoteiktība un fragmentācija, un dekanonizācija. Savukārt pēc postmodernisms iezīmējās ar tehnoloģiju spiedienu un mūsdienu sociālajiem spēkiem.

Gan postmoderns, gan pēc postmoderns ir noteikta laikmeta apzīmējums, kas ienes paradigmatiskas pārmaiņas cilvēku domāšanā, pasaules uztverē un dzīves veidā. Globalizācija ir process šīs paradigmu maiņas ietvarā, kas denacionalizē visu, kas kādreiz ir ticis radīts kā nacionāls: politika, kapitāls, industrija, informācija un daba. Līdz ar to globalizācija denacionalizē arī izglītību, kas parasti ir nacionālo valstu būtisko interešu subjekts. Izglītības denacionalizācija paredz, ka jomā būtiski risināmie jautājumi tiek skatīti ne vienas valsts interešu kontekstā, bet gan globālās sabiedrības kontekstā. Tādā veidā aktualizējas jautājums, piemēram, par tādu vērtību kā patriotisms. Patriotisms skatāms globālās pilsonības idejas kontekstā. Šeit meklējams līdzsvars starp lokālo patriotismu un globālo patriotismu.

Sociālie spēki ietver dažādus virzienus un kustības, kas veidojas globalizācijas un mobilitātes iespaidā kā atbilde mūsdienu izaicinājumiem – globālajai sasīlšanai, pieaugošajai nabadzībai, drošības apdraudējumam. Izglītības atbilde šiem izaicinājumiem ir atbalstīt jauniešus jēgpilnu un sociāli nozīmīgu tīklojumu veidošanā un līdzdalībā tajos.

Pateicoties masu medijiem un internetam, globalizācija rada apstākļus sava veida kultūru lielveikala esamībai. Tās kultūras, kuru kultūras produkti tiek piedāvāti šajā lielveikalā vairumā, nozīmīgāk iespaido arī pasaules kultūru kopumā. Šajā kultūru lielveikalā mūsdienu indivīds izvēlas, kā ģērbsies, ko lietos uzturā, kā iekārtos savu mājokli, kam ticēs, kādas grāmatas lasīs, kādas filmas skatīsies un kādus medijus lietos. Tik liels piedāvājums nosaka nepieciešamību pēc apdomīgas un saprātīgas izvēles. Tādēļ izglītībai, tai skaitā vērtībizglītībai, ir ievērojama nozīme. Tā sniedz iespēju kļūt par *gudru patērētāju* kultūru, un līdz ar to vērtību piedāvājumu tirgū. Personiskās identitātes veidošanās kultūras lielveikala apstākļos tiek sekmēta, īstenojot izglītības balsta *mācīties būt prasības*.

Vēl viens no globalizācijas būtiskiem rādītājiem ir mobilitāte. Pateicoties straujajai transporta un informācijas tehnoloģiju attīstībai, tiek nojauktas ģeogrāfiskās un kultūru robežas. Lai sekmētu šo procesu mērķtiecīgi un jēgpilni, jautājumu par sabiedrības vienotību risina viens no izglītības balstiem *mācīties dzīvot kopā*.

Visas Eiropas kopienas savā noteiktā veidā ir plurālas jeb demonstrē zināma līmeņa dažādību. Latvija, līdzīgi kā visas Eiropas valstis, ir kultūras ziņā plurāla. Savukārt plurālisms izpaužas tādā veidā, ka ikviens indivīds ir tiesīgs izvēlēties vērtības un idejas savas identitātes veidošanās procesā, izmantojot dažādus avotus. Plurālisma iespaids vērtību jomā nozīmē to, ka indivīds savas dzīves laikā var mainīt savus vērtību uzskatus, tai skaitā, izvēloties ne tikai sekulārus avotus, piemēram, sekulāro humānismu, bet arī reliģiskus avotus.

Reliģija ir viena no kultūras identitātes nozīmīgākajiem elementiem. Kopš 2001. gada 11. septembra pasaule ir radikāli mainījusies. Šīs pārmaiņas iezīmē arī jaunas dimensijas parādīšanos izglītībā, un viena no tādām ir reliģiskā dažādība, kas raksturīga multikulturālajai Latvijai, Eiropai un pasaulei. Reliģiskais aspekts kļūst par nozīmīgu elementu gan pilsoniskajā, gan cilvēktiesību izglītībā, kas ir priekšnosacījums demokratizācijas procesam, gan vērtībizglītībā. Atslēgas vārdi šajās izglītības jomās ir *plurālisms, dažādais, citāds, empātija, cieņa un tolerance*. Tradicionālās reliģijas atkal kļūst nozīmīgas personības identitātes uzturēšanai, dzīvojot svešā sabiedrībā un kultūrā, zaudējot fizisko, psiholoģisko un politisko saistību ar savu dzimteni migrācijas rezultātā. Tādēļ reliģija kā nozīmīgs vērtību avots ir vērā ņemams 21. gadsimta izglītībā.

Lai sekmīgi īstenotu izglītības principus *mācīties būt* un *mācīties dzīvot kopā* vērtībizglītībā, nepieciešama izglītības sistēmas decentralizācija, mācību satura integrācija un darbības pieejas īstenošana mācību procesā. Noteiktu vērtību īstenošana darbībā iespējama tās 1) kontekstualizējot (saistot ar konkrētās skolas un vietējās sabiedrības aktuālām vajadzībām), 2) sekmējot skolotāju, skolēnu un vecāku sadarbību, tādā veidā ietaupot laika un materiālos resursus vērtību īstenojumam darbībā (projektu, tematisku nedēļu vai mēnešu veidā), 3) integrējot mācību saturu – apvienojot izglītības saturu plašākos tematiskajos blokos un nodrošinot minētā satura vērtīborientāciju (sasaistot izglītības tehnisko, socializējošo un audzinošo funkciju vienotā darbībā).